

PARTRIDGE

RESULTATEN

ONDERWEG NAAR LEVENDE AKKERS

6 JAAR PARTRIDGE

Zo ver je kijkt strekken kleurrijke bloemenstroken zich uit. Er ritselt een haas in het graanveld. Een veldleeuwerik zingt hoog aan de hemel. Het koolwitje rust op een korenbloem. Een nest met jonge patrijzen ligt veilig verborgen in een haag. Een droombeeld dat met het PARTRIDGE project werkelijkheid werd. Deze internationale samenwerking toont aan dat het mogelijk is waardevolle biodiversiteit op het akkerland te herstellen.

Ooit was het een vertrouwd beeld in ons land, het gescharrel van de grijsbruin gestreepte 'bolletjes' tussen de graanvelden: patrijzen. Met de kenmerkende bruine vlek op de borst. Als je geluk had zag je een moeder met daarachter een rij pluizige kuikens voorbij dribbelen.

Helaas is het aantal patrijzen sinds de jaren zeventig met meer dan 95% afgenomen. De belangrijkste oorzaak is intensief gebruik van akkerland en van pesticiden om onkruid en insecten te bestrijden. Ruig begroeide plekjes waar de patrijs graag veilig nesten bouwt, zijn vrijwel verdwenen. De insecten die de kuikens als voedsel nodig hebben, zijn er steeds minder. En voor volwassen patrijzen is er onvoldoende voedsel om de winter door te komen.

De patrijs is slechts een voorbeeld van de achteruitgang van de gehele biodiversiteit op akkerland. Er is een andere soort landbouw nodig die de zorg voor natuur combineert met een gezonde bedrijfsvoering. Met PARTRIDGE hebben we laten zien dat dit mogelijk is.

Het PARTRIDGE project

Tussen 2016 en 2023 werkten natuurbeschermers, boeren, jagers en vrijwilligers samen aan het herstel van biodiversiteit op akkers met de patrijs als icoonsoort. Zes Europese landen namen er deel in: Nederland, België, Duitsland, Schotland, Engeland en Denemarken. Het doel van het project was om de biodiversiteit met dertig procent toe te laten nemen. Dit is ruimschoots behaald.

Voorbeeldgebieden

In tien voorbeeldgebieden, waarvan twee in Nederland, werden maatregelen genomen. Voor ieder voorbeeldgebied werd ook een referentiegebied gekozen waarbinnen géén maatregelen werden genomen. In de voorbeeld- en referentiegebieden werd dezelfde monitoring uitgevoerd om het effect van de maatregelen te onderscheiden van autonome ontwikkelingen.

Brabant en Zeeland

In Brabant ligt het voorbeeldgebied Oude Doorn, tussen oude dijken en een markante molen. In Zeeland, aan de Oosterschelde, ligt het voorbeeldgebied Burghsluis. Beide gebieden hebben een oppervlakte van ruim 500 hectare.

**HET DOEL WAS
30% MEER
BIODIVERSITEIT.
DIT IS
RUIMSCHOOTS
BEHAALD.**

PARTRIDE maatregelen

Om de natuurrijkdom in het akkerland te herstellen en het de patrijs weer naar de zin te maken, werden verschillende maatregelen genomen. Het doel was om het landschap te verbeteren voor nestgelegenheid, kuikens en overwintering.

• Keverbanken

Een keverbank ligt een halve meter hoger dan de omliggende grond en is ingezaaid met gras en kruiden. Een ideale plek voor insecten zoals loopkevers en dat betekent voedsel voor de patrijs. Ook helpen de insecten op natuurlijke wijze tegen plagen in het landbouwgewas.

• Bloemenblokken

Een bloemenblok is een speciaal ingezaaide akkerstrook. Het zit boordevol voedsel, zoals insecten voor patrijzenkuikens en zaden voor volwassen patrijzen. Daarnaast biedt zo'n blok een veilige broedplek en dekking tegen roofdieren.

• Patrijzenhagen

Deze hagen van hondsroos, liguster, meidoorn en mispel bieden een veilige broedplek en bescherming tegen weersomstandigheden en roofdieren.

• Winterstoppel

Op de akkers wordt winterstoppel behouden; dat zijn plantdelen die blijven staan na de oogst. Ze worden niet omgeploegd of bespoten. Dit biedt de patrijs dekking en voedsel tijdens koude wintermaanden. Ook eten de vogels graag van het gemorste graan en de kruiden die tussen de stoppels groeien.

foto: Francis Buner

KEVERBANKEN

foto: Jochem Slothak

PATRIJZENHAGEN

foto: Jochem Slothak

BLOEMENBLOKKEN

foto: Jochem Slothak

WINTERSTOPPEL

Patrijs in veld met paarse dovenemel Rollin Verlinde

RESULTATEN BIODIVERSITEIT

Door het landschap geschikt te maken voor de patrijs, ontstond er een groot positief effect op de biodiversiteit in de voorbeeldgebieden. Sobere landschappen zijn veranderd in akkerland waar gewassen worden afgewisseld met stroken vol bloemen en kruiden.

INSECTEN

Op de keverbanken en bloemenblokken is het aantal verschillende soorten insecten ruim verdubbeld en de totale hoeveelheid insecten is gestegen met ruim 700 procent.

HAZEN EN REEËN

Van de zoogdieren werden hazen systematisch geteld; die blijken flink in aantal toegenomen, net als de populaties reeën. In zes jaar tijd zijn de aantallen van beide meer dan verdubbeld.

BROEDVOGELS

Vogels zoals de veldleeuwerik, grasmus, putter, gele kwikstaart, graspieper en kneu broeden met 1,5 tot 5 keer zoveel broedparen als bij de start van het project.

OVERWINTERENDE VOGELS

Het aanbieden van wintervoedsel in de vorm van velden met winterstoppel, bloemenblokken en akkerranden heeft een positief effect op de aantallen overwinterende zaadetende vogels.

PATRIJZEN

Het aantal patrijzen in de voorbeeldgebieden bleef stabiel. Dit in tegenstelling tot de landelijke trend waar de aantallen achteruit blijven hollen. In de voorbeeldgebieden waren er per telronde tussen de 11 en 26 roepende mannetjes te horen. In de referentiegebieden was dit aantal veel lager.

**HET BLIJKT DAT
VEEL BOEREN,
NA HET OPDOEN
VAN ERVARING,
POSITIEF ZIJN
OVER DEELNAME
EN BEREID
ZIJN OM MEER
MAATREGELEN OP
HUN BEDRIJF TOE
TE PΑΣSEN**

Samenwerking

De regionale samenwerking binnen PARTRIDGE heeft het project handen en voeten gegeven. Lokale organisaties, zoals agrarische collectieven, natuurwerkgroepen en wildbeheereenheden werden intensief betrokken. Met gemeenten en waterschappen werd gesproken over het slootkanten- en bermbeheer. Grondeigenaren werden benaderd via informatiebijeenkomsten en keukentafelgesprekken. In 2017 de eerste overeenkomst met een boer ondertekend.

Communicatie

Een groot internationaal project valt of staat met goede communicatie; om uit te dragen wat er gebeurt richting boeren en bewoners en om

draagvlak te vinden voor bescherming van natuur. Er werden lezingen gehouden, excursies georganiseerd en vele persberichten verstuurd. Tijdens *farm walks* zagen mensen het effect van de maatregelen met eigen ogen. De voorbeeldgebieden werden ingericht met informatiepanelen, zodat bezoekers het project leerden kennen.

Internationale kennisdeling

Een aantal keer per jaar kwamen de projectteams uit alle deelnemende landen bij elkaar om kennis uit te wisselen over het beheer van maatregelen. Ook over mogelijke verbeteringen in het landelijke en Europese beleid werd veel gesproken en hierop werden gezamenlijke acties genomen.

Onderzoek onder boeren

Om erachter te komen hoe het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLB) aantrekkelijker gemaakt kan worden, werd er een enquête uitgezet in de deelnemende landen. Hieruit bleek dat Nederlandse boeren aan natuurbeheer doen om iets positiefs bij te dragen aan de biodiversiteit en voor het imago van de landbouw.

De overheid kan een belangrijk verschil maken door de advisering aan boeren over de subsidieregeling te verbeteren. Door meer eenvoudige maatregelen in korte contracten aan te bieden, kunnen nieuwe deelnemers makkelijker instappen en vertrouwd raken met het ANLB-subsidiestelsel. Eenmaal deelnemer, willen de meeste boeren juist meerjarige contracten, maar dan wel met meer flexibiliteit in de voorwaarden voor de locatie en het

beheer van maatregelen (bijvoorbeeld voor pleksgewijze onkruidbestrijding).

Het blijkt dat veel boeren, na het opdoen van ervaring, positief zijn over deelname en bereid zijn om meer maatregelen op hun bedrijf toe te passen.

Monitoring

Om het effect van de PARTRIDGE maatregelen aan te tonen zijn akkervogels, zoogdieren en insecten geteld. Zo werden patrijzen geteld via een geluids-telling aan het eind van de winter en zoogdieren door 's avonds met lampen het gebied af te speuren. Tellers in Brabant en Zeeland legden in totaal ruim 2.000 kilometer te voet af. Dat is ongeveer de afstand van Amsterdam naar Lissabon.

RESULTATEN PARTRDIGE

BLOEMENBLOKKEN EN KEVERBANKEN

In de deelnemende landen hebben meer dan 1000 boeren bloemenblokken gezaaid en is er meer dan 36 kilometer keverbanken aangelegd.

IMPACT OP BELEID

Dankzij PARTRIDGE zijn bloemenblokken en keverbanken in 2023 opgenomen in de nieuwe landelijke en provinciale regelingen. Boeren in heel Nederland kunnen nu subsidie krijgen voor de aanleg.

METEN IS WETEN

Om het positieve effect op de biodiversiteit aan te tonen zijn akkervogels, zoogdieren en insecten geteld. Tellers in Brabant en Zeeland legden in totaal ruim 2000 kilometer te voet af. Dat is ongeveer de afstand van Amsterdam naar Lissabon.

DELEN VAN KENNIS

Kennis werd gedeeld met boeren, jagers, natuurbeschermers en beleidsmakers door heel Europa. Er zijn 250 *farm walks* georganiseerd zodat mensen het effect van de maatregelen in het veld konden beleven. Via tv, radio, kranten en online media zijn er meer dan 10 miljoen mensen bereikt.

LEVENDE PLAAGBESTRIJDING

Door de toename van insecten verschijnen er ook meer lieveheersbeestjes, zweefvliegen en sluipwespen; predatoren van plaaginsecten. Deze predatoren helpen zo schade aan gewassen binnen de perken te houden. Daardoor zijn er minder bestrijdingsmiddelen nodig.

Levende akkers

Om onze akkers weer te laten leven, moet een structurele keuze worden gemaakt voor grootschalig agrarisch natuurbeheer. Op de juiste plekken en met voldoende financiering, begeleiding en flexibiliteit voor de boeren. Dat kan alleen als er door ervaren gebiedscoördinatoren tijd kan worden geïnvesteerd aan de keukentafel voor uitleg en advies.

Het waarborgen van de effectiviteit van het agrarisch natuurbeheer vergt betrokkenheid: vrijwilligers voor tellingen en waarnemingen, adviseurs voor ondersteuning, boeren voor de uitvoering, en samenwerking met Agrarische natuurverenigingen, wilbbeheereenheden, gemeenten en waterschappen voor algehele zorg voor het landschap.

Schaal en diversiteit

Voor een duurzame bescherming dient het gebied met maatregelen minimaal 500 hectare groot te zijn. Diversiteit in het landschap en de gewassen is belangrijk. Tenminste 7 procent van het gebied moet ingericht worden met PARTRIDGE maatregelen. Aangevuld met natuurlijk beheer van slootkanten, bermen, overhoekjes en andere landschapselementen tot 12 procent, zal dit leiden tot een toename van biodiversiteit.

Toekomst

Ook na de afronding van PARTRIDGE gaat het werk in de voorbeeldgebieden in Brabant en Zeeland door. De enorme toename van biodiversiteit geeft hoop dat dit voorbeeld een effect zal hebben op akkerbouw in heel Nederland en Europa. Er is een ander soort akkerbouw nodig waarin zorg voor natuur een vanzelfsprekend onderdeel van een gezond boerenbedrijf is. Alle betrokkenen bij PARTRIDGE hebben laten zien dat dit kan.

DE PARTRIDGE AANPAK – 7 TIPS

1. Bepaal je voorbeeldgebied op basis van kansrijkheid.
2. Kies één ambassadeursoort zoals de patrijs.
3. Stel een goed getrainde gebiedscoördinator aan.
4. Bouw aan samenwerking met gebiedspartijen en leg afspraken vast.
5. Start met boerenbedrijven die een voorbeeldrol willen spelen.
6. Begeleid boeren via veldbezoeken en keukentafelgesprekken.
7. Voer monitoring uit en koppel gegevens jaarlijks terug.

Zelf aan de slag

Kijk voor meer informatie en de PARTRIDGE film op www.vogelbescherming.nl/PARTRIDGE. U kunt hier ook de **PARTRIDGE informatiemap** gratis downloaden. Deze map bevat een boek met alle kennis die ten grondslag ligt aan het project. Daarnaast zitten er overzichtelijke factsheets in met praktische informatie over het aanleggen van keverbanken, bloemenblokken, patrijzenhagen, winterstoppels, bijvoeren en monitoring.

Vogelbescherming was coördinator van het PARTRIDGE-project in Nederland. In Brabant lag de coördinatie van het project bij Brabants Landschap, in Zeeland bij Het Zeeuwse Landschap en Stichting Landschapsbeheer Zeeland. PARTRIDGE werd mogelijk gemaakt door de EU via Interreg, Provincie Noord-Brabant, Provincie Zeeland, Vogelbescherming en vier particuliere donoren die voor dit project een grote bijdrage gaven aan Vogelbescherming.

Tekst

Frans van Alebeek, Anne-Lieke Faber, Arnold van Kreveld, Fien Oost en Jochem Sloothaak

Illustraties

Anne-Lieke Faber, Vogelbescherming Nederland

Grafisch ontwerp

Saiid & Smale, Amsterdam

